

BETEGSÉGEK ÉS GYÓGYÍTÁS A BIBLIÁBAN

XIV. rész: Szex és házasság

Dr. Józsa László

„...fölnovelkedtél és jutál nagy szépségre, emlíöd duzzadának s szőröd kinőtt vala [...] a te korod a szerelem kora” (Ezékiel 16,7–9). A leánygyermek a pubertás idején, 12–13 éves korában lett nagykorúvá, de férjhezmeneteléig továbbra is apja rendelkezett vele. Bármikor (és bárkihez) férjhez adhatta leányát, annak beleegyezése nélkül, a vételár pedig az atyát illette meg. A korabeli szokás szerint a vőlegény megvásárolta leendő asszonyát: „Akármilyen nagy jegyadományt és ajándékot kívántok, megadom [...], csak adjátok nekem a lányt feleségül” (1Mózes 34,12) A házasságtörés után az asszony férje tulajdonává lett.

A fiatalasszonnyal szemben hihetetlenül magas követelményeket támasztottak. A Példabeszédek könyve így sorolja fel a derék asszony tulajdonságait, cselekedeteit: „Keres gyapjat, vagy lent, és megkésztí azokat kezeivel, kedvvel. Hasonlóan a kereskedő hajóhoz, nagy messzről behozza az ő eledelét. Felkel még éjjel, eledelt ad az ő házának, és rendel ételt az ő szolgálóleányinak. Gondoskodik a mező felől és megveszi azt, az ő kezeinek munkájából szőlőt plántál. Az ő derekát felövezi erővel és megerősíti karjait. Látja, hogy hasznos az ő munkálkodása, éjjel sem alszik el az ő világa. Kezeit veti a fonókerékre, és kezeivel forgatja az orsót. [...] Szőnyeget csinál magának, patyolat és bibor az ő öltözete. Gyolcsot sző és eladja [...] Erő és ékesség az ő ruhája [...]. Az ő száját bölcsen nyitja meg, és kedves tanítás van a nyelvén. Vigyáz a háznépe dolgára és a restségnek étvét nem eszik. [...] Csalárd a kedvesség és hiábavaló a szépség.”

Érdemesnek tartottam hosszan idézni (Példabeszédek 31,13–30), hogy ismerjük meg, mit tekintettek az ideális feleség tulajdonságainak. Az idézetből kiderül, hogy a kellem, szépség, kedvesség, szexuális vonzerő alig számított valamit. „Mint a dísznő orrában az aranyperce, olyan a szép asszony, a kinek nincs okossága”. Ez a megállapítás is a Példabeszédek könyvéből való (11,22). Azt tartották legfontosabbnak, hogy az asszony éjjel-nappal robotoljon, gyarapítsa a családi vagyont, s persze, hogy minél több gyermeket, lehetőleg fiút szüljön. Csoda, hogy a gyermekkorból éppen csak kinőtt tizenéves leánykák teljesíteni tudták a rájuk háruló kötelességeket.

A zsidó törvények nemcsak tiszteletben tartották, hanem rendkívül komolyan is vették a házasságot, annyira, hogy még a katonai szolgálat alól is felmentették az ifjú férjet. „Hogyha valaki újonnan vesz feleséget, ne menjen hadba és ne vessenek rá semmiféle terhet, egy esztendőig szabad legyen...” (5Mózes 24,5).

Az első házasságra lépő leánytól megkövetelték a szüzességet. Az érintetlenség bizonyítékának tekintették a nászruhán és lepedőn keletkezett vérfoltot. Amikor a menyasszony nem vérzett a nászjéjelen, az ifjú férj úgy vélte, hogy arája nem volt szűz, visszaadta azt szüleinek, s akkor az új asszonyt szülei háza előtt halálra kövezték. Ha viszont a férj vádja alaptalannak bizonyult, megúszta az apósának fizetett pénzbírsággal és megostorozással (3Mózes 22,13–21).

Bizonyára sűrűn előfordult, hogy a leány erőszak áldozatává lett, s ilyenkor a tettesnek el kellett vennie feleségül. Amikor a szülők nem akarták hozzáadni az erőszaktevőhöz, akkor háromszoros vételárat kellett fizetnie kárpótlásként, s a leány továbbra is szüleinél maradt. A nemi erőszak áldozatának későbbi férjhezmeneteli esélyeit azonban nem csökkentette az ilyen módon elvesztett ártatlanság (2Mózes 22,16–17 és 5Mózes 22,28–29). Máshol úgy szól Mózes rendelkezése, hogy „Ha szűz leány van jegyben egy férfival, és megtalálja valaki azt a városban és vele hál [...] kövezék meg őket kövel [...] a leányt azért, hogy nem kiáltott”, a férfit azért, mert más jegyesét szeplősítette meg. Amikor a jegyben járó leányt a mezőn erőszakolták meg, akkor csak a férfi bűnhődött, a hölgy nem, mivel nem volt kitől segítséget kérnie (5Mózes 22,23–27). A lányok többsége 14–15 éves korában (vagy még előbb) házasságra lépett, ezért talán még módja sem adódott a premaritális nemi kapcsolatra. Az évszázadok során változtak a szokások, erkölcsök, a szüzesség szükségének, vagy hiányának megítélése is. Egyes korokban nem ritkán fordulhatott elő a nők házasság előtti nemi élete: „Ne félj, mert meg nem szégyenülsz, és ne pirulj, mert meg nem gyaláztatol, mert ifjúságod szégyenéről elfeledkezel” mondja Ézsaiás próféta (54,5), s ezzel mintegy felmentést ad az érdekelteknek.

A bibliai kor zsidóságának körében általánosan elfogadott gyakorlat a többnejűség, noha a házasságok többsége nem ilyen. Amikor az első hitves meddőnek bizonyult, gyakran maga gondoskodott újabb feleségről, ágyasról, akik gyermekeket szüljenek férjének. Az ágyasság nem számított bűnnek, nem tartották megalázonak, bár az ágyasok jogai a feleségéi mögött maradtak. Olykor az ágyasság társadalmi felemelkedést jelentett. Ezért ajánlotta nevelt lányát Márdókeus a perzsa király ágyasának (Ésster 2,8–10). A többnejű családokban is lehetett egy-két ágyas és ezeknek megbecsülése viszonylag jó. Nem mondható el ugyanez az

óriási létszámú királyi háremek hölgyeinek sorsáról. Salamon ezernyi asszonyáról semmi közelebbit nem tudunk, de ugyanolyan elbánásban lehetett részük, mint a perzsa király ágyasainak, akiknek életéről részletes képet nyújt Eszter könyve. Hiába lett „királyné” Eszter, egyetlen éjszaka után vissza kellett térnie a világtól elzárt asszonyházba, s hosszú ideig eszébe sem jutott az uralkodónak. Hívatlanul meg sem jelenhetett a király előtt. Joggal panaszkolt imájában: *„Szolgálód nem találta örömét másban, attól a naptól kezdve, hogy ide hozták, mind a mai napig, csak tebened Uram”* (Eszter 4,17).

A gyermektelenség komolyan csökkentette az asszony tekintélyét, rontotta családon belüli helyzetét. Ennek ellenére alig van tudomásunk arról, hogy a meddőség valóokként szerepelt volna. A gyermektelen házaspárok fájó szívvel vették tudomásul Isten akaratát, de öregségükig reménykedtek abban, hogy mégiscsak lesz utódjuk.

A férfi indoklás nélkül elválhatott feleségétől, ilyen esetben válólevelet adott az asszonnak, aki ezzel szabadá lett és újabb házasságot köthetett. Ám, ha újabb házasságot létesített, akkor korábbi férjével már semmiképpen nem állíhatták vissza az életközösséget, akkor sem, ha az asszony megözvegyült, vagy ismét elvált (5Mózes 24,1–4). Az asszony is otthagyhatta férjét, ilyenkor azonban nem kapott válólevelet, emiatt nem köthetett újabb házasságot, és ezzel gyakorlatilag számkivetetté vált. A próféták gyakran füstölögtek a házasságok felbomlása miatt, azonban a bibliai időkben olyan könnyű és egyszerű a válás (legalábbis a férfi részére), hogy emiatt gyakori lehetett.

A házasságok egy része a könnyű elválassi lehetőség miatt, rövidebb-hosszabb idő elteltével felbomlott, többségüket azonban a meleg, bensőséges kapcsolat jellemezte. *„Ne féltékenykedj szíved asszonyára és ne tanítsd meg rá, hogy neked rosszat tegyen”* mondta el tanácsát a próféta (Sirák 9,1). A Szentírásban alig esik szó féltékeny házastársokról, gyanakvásról, mondvasinált okokból bekövetkezett válásról. A férfiak többsége büszke volt asszonyára, s a nő is megbecsülte férjét. Traianus császár a zsidók felkelésének leverésekor megadta a lehetőséget a fogságba került asszonyoknak: vagy a római katonáknak adják oda magukat, és akkor életben maradnak, vagy osztoznak férjeik sorsában. A zsidó asszonyok kivétel nélkül a halált választották.

A törvények igen körültekintően szabályozták a házasság nem anyagi körülményeit, feltételeit. A vegyes házasságot (zsidó és nem zsidó származású házaspár) tiltották, nemcsak azért, hogy megőrizzék a zsidóság etnikai tisztaságát, hanem amiatt is, hogy az idegen házastárs ne vigye be saját isteneinek tiszteletét a családba. A babilóniai fogság után Ezsdrás meg akarta szüntetni a vegyes házasságokat, s arra kötelezte honfitársait, hogy küldjék el idegenből való asszonyaikat. Mint tudjuk, ezt csak ímmel-ámmal és csak részben hajtot-

ták végre, sokan – esküjük ellenére – nem akartak megválni élettársuktól (Ezsdrás 10,3–19).

A házasságnak elengedhetetlen feltétele volt a felek testi épsége. A férfi elküldhette feleségét, ha annak valamilyen baja, vagy testi hibája csak a házasságkötés után derült ki. A letelepülés után nem köthettek házasságot közeli rokonnal, prostituáltakkal és bármilyen okból tisztátalanná nyilvánított személlyel. Tilos egyszerre házasságra lépni anyával és leányával, feleségül venni féltestvért, nagynénit, sógornót, a féltestvér menyét (3Mózes 8,6–18). Bizonyos házassági tilalmak csak egyes személyeket érintettek. A főpap nem vehetett el özvegyasszonyt, a közpap elvált asszonyt, és senki sem léphetett házasságra rabszolgával. Amennyiben a tilalom ellenére mégis együtt élt a szabad ember és rabszolga nő, akkor a kapcsolatból származó gyermek az anya családi leszármazását és társadalmi helyzetét örökölte, ha viszont az utód törvényes házasságból született, akkor az apáét.

A megözvegyült, fiúgyermek nélküli asszonyt a férfi fivérének kellett feleségül vennie. *„Ha testvérek laknak együtt, és meghal egy közülük, és nincsen annak fia, a megholtnak felesége ne menjen ki a házból idegen férfiúhoz, hanem a sógora menjen be hozzá és vegye el őt magának feleségül...”* (5Mózes 25,9). Ezt nevezték levitárusnak, vagy sógorsági házasságnak, amely nemcsak a zsidók körében, hanem sok más népnel is szokásban volt. Bizonyára nem mindig felelt meg egymásnak az özvegy és a sógor, s a mózesi törvény lehetőséget is adott a nem kívánt házasság elkerülésére. Rendszerint az asszony ragaszkodott – a nagyobb létbiztonságot jelentő – újabb házassághoz, amit a sógor nem akart. *„Akkor járuljon hozzá az ő ángya a vének szeméi előtt, és húzza le a sarliját annak lábáról, és köpjön az arcába és szóljon, és ezt mondja: Így kell cselekedni azzal a férfival, aki nem építi az ő testvérenek házáat”* (5Mózes 25,9). Mózes könyve azt is elmondja, hogy akadt olyan eset, amikor a férfi nem tiltakozott a sógornő feleségül vétele ellen, de nem akart tőle gyermeket, mivel a születendő utód testvére gyermekének számított volna. Amint a Biblia írja: *„Őnán pedig tudja vala, hogy a magzat nem lesz övé, azért valamikor az ő bátyja feleségéhez bemegy vala, földre vesztegeti vala a magot...”* (1Mózes 38,9).

A házasságot, családi életet rendkívül fontosnak tekintette az ókori zsidóság. Az Ószövetség Jefe fölázott lányán kívül egyetlen olyan személyt sem említ, aki házasságon kívül élte volna le az életét. A nőtlenséget, önmegtartóztatást hirdető szekták (mint például az esszénusok) elszigeteltek maradtak, sohasem tettek szert népszerűsége, s különösen azzal riasztották el maguktól az embereket, hogy csak férfiak léphettek be társaságukba. Az Újszövetség írásai más szemléletűek. Pál apostol úgy vélekedett: *„...jó a férfúnak asszonyt nem illetni”* (1Korinthus 7,1). *„A hajadonok felől nincs ugyan parancsolatom az Úrtól de tanácsot adok.*

Feleséghez köttettél? Ne keress elválást. Megszabadulnál feleségedtől? Ne keress feleséget. De ha veszel is feleséget, nem vétkezel, és ha férjhez megy is a hajadon, nem vétkezik, de az ilyeneknek háborúságuk lesz a testben. [...] Azért a kiknek van is feleségök, úgy legyenek, mintha nem volna." (1Korinthus 7,25–29). A kereszténység – ellentétben az Ószövetséggel – kifejezetten ajánlja az önmegtartoztató életet, helyesebbnek tartja a házasságon kívüli létet. Egy apokrif írás, a Mátyás evangéliuma pedig éppen azt mondja, hogy „... küzdeni kell a test ellen, rosszul kell bánni vele”. A Kr. e. első évszázadban keletkezett Bölcsesség könyvében ez áll: „*Boldog a magtalan, aki nem szennyezte be magát, akinek ágya nem ismerte a bűnt*” (3,13), majd kissé később: „... *jobb az erénnyel párosult gyermektelenség*” (4,1).

Sem az Ószövetség, sem az Újszövetség nem írja elő – ellentétben a Talmuddal és a Koránnal –, hogy milyen gyakran kell házaseletet élniük a társaknak. A Biblia utal arra, hogy a férfi előnyben részesíthette egyik vagy másik feleségét. Jákob elhanyagolta Leát, hosszú időn át csak Rákhellel hált, ami természetesen kiváltotta a mellőzött asszony elkeseredését. Ilyen esetben az elhanyagolt házastárs egy-egy éjszakára „megvásárolhatta” férjét vetélytársnőjétől, s ezt az ügyletet a férj is tudomásul vette (1Mózes 30,14–17). Eszter megüzente nagybátyjának, hogy „... *én pedig nem hívtam, hogy a királyhoz bemenjek, már harminc napja*”, s azt is, hogy amióta a háremben van, csak az imádságban leli örömét (Eszter 4,11). Ugyancsak a negyedik fejezetben olvasható (ezt a részt, Eszter imáját, csak a katolikus Biblia tartalmazza), hogy „... *borzadok a körülmételeknek és minden idegemnek ágyától*”. Ez utóbbi mondat arra enged következtetni, hogy királyi hárem ide, háremörök oda, a királyi ágyasoknak nemesak az uralkodóval volt nemi kapcsolata.

A nem vallásos ember is tudja, hogy a tízparancsolat egyike: „*Ne paráználkodjál*”, a tizedikben pedig ez áll: „*Ne kívánd a te felebarátod feleségét...*” (2Mózes 20,14 és 17). Ha már a tízparancsolatba is belekerült a tiltás, akkor egészen bizonyosak lehetünk abban, hogy Mózes kortársai sokszor paráználkodhattak, s az sem lehetett ritka, hogy elkívánták és elcsábították egymás feleségét. A férfiak házasságon kívüli nemi viszonya elfogadott gyakorlat, amennyiben szabad nővel vagy prostituálttal történt. Halállal büntették viszont (legalábbis a korai időkben), a nemi kapcsolaton kapott mindkét felet, ha házások voltak (3Mózes 20,10 és 5Mózes 22,22).

A férj nemesak akkor indíthatott hűtlenségi eljárást felesége ellen, ha ő maga vagy két tanú látta, hogy az asszony idegen férfival rejtett helyre vonul, hanem már az is hűtlenségnek számított, ha a feleség olyan férfival beszélt, akitől az ura eltiltotta. A hűtlenséget vizsgáló eljárásakor a férj a pap elé vezette gyanúba fogott házastársát, és megtörtént a keserű víz próbája (bővebben a

Biblia gyógyszerei és gyógyító eljárásai c. részben tárgyaltam). Voltak idők, amikor a legkisebb gyanú esetén is halállal büntették a gyanúsítottat, máskor pedig csak a próféta füstölgött magában: „*Mindnyáján házasságtörők*” (Hóseás 7,4). Ezékiel így fenyeget: „*És megítéllek téged a házasságtörő [...] asszonyok ítéletével, [...] lehúzzák rólad ruháidat és hagynak mezítelelni. És összehoznak gyűlést ellened és megköveznek és összevagdálnak fegyvereikkel...*” (Ezékiel 16,38–39). Jeremiás szerint „*Mint a hizlalt lovak, vickándozókká lettek, ki-ki az ő felebarátainak feleségére nyerít*” (Jeremiás 5,7–8). Máshol éppen azt a meglepő parancsot kapja Hóseás, hogy: „*Menj el újra szeress egy asszonyt, akit szeret az ő társa és mégis házasságtörő...*” (Hóseás 3,1).

Úgy tűnik, hogy a Kr. e. nyolcadik században igazán lazák lehettek az erkölcsök, nem ítélték halálra, csak szavakkal dorgálták meg a házasságtörőket, a paráználkodó hajadonokat: „*Nem büntetem meg leányaitokat, hogy paráználkodniak, menyéiteket sem, hogy házasságtörők, mert ők magok is [t. i. a férfiak] félremennek a paráználkálással és áldoznak a kurvákkal*” (Hóseás 4,14). Hiába intették az ifjakat: „*Mert színmézet csepegtet az idegen asszony ajka, és simább az olajnál az ő ínye. De annak vége keserű, mint az üröm, éles lent mint a kétélű tör*” (Példabeszédek 5,3–4).

Nemesak az ifjak, maga a korosodó Dávid király sem viselkedett másként, mint alattvalói. Megleste a tetőterasról egyik katonájának feleségét amikor az fürdött, rögtön megkívánta az asszonyt. Nyomban hívatta Betshabét, aki vonakodás nélkül együtt hált a királlyal, majd mintha mi sem történt volna, visszatért férje házába. Dávid azzal tetézte a gyalázatot, hogy halálba küldte Uriást, és így kaparintotta meg asszonyát magának (2Sámuel 11,2–27). A lepergő évszázadok alatt nem sokat változhatott a helyzet. „*Ne vesd szemed csapodár asszonyra, nehogy a hálózába essél. [...] Takaros asszonytól fordítsd el az arcod és ne nézegess szépséget, amely nem illet meg. Sokakat tönkre tett már az asszonyi szépség*” (Sirák 9,3–8). Máshol a házasságtöréstől akar elrettenteni az Írás: „*Keservesb a halálnál [...] az olyan asszony, akinek a szíve mint a tör és a háló, kezei pedig olyanok, mint a kötelek. Aki Isten előtt kedves, megszabadul attól, a bűnös pedig megfogattatik attól*” (Prédikátorok 7,26). Úgy látszik pusztába kiáltott szó volt a következő tanács is: „*Örvendezz a te ifjúságod feleségének. A szerelmes szarvas és kedves zerge az ő emlői elégiúsenek meg téged minden időben. [...] És miért bujdosnál fiam az idegen után, és miért ölelnéd keblét az idegemnek?*” (Példabeszédek 5,18–20). Hiába valónak bizonyult minden intés, nagy volt a csábítás. „*Egyik felebarátjának feleségével cselekedett utálatosságot, a másik meg menyét fertéztette meg fajtalanságában, s volt, a ki hűgát, atyjának leányát erőszakolta benned*” (Ezékiel 22,1–11). Aki „... felebarátja feleségét meg nem fertézteti és asszonyhoz

tisztátalanságában nem nyúl”...nem kell meghalnia, ha pedig utólag megtér és megbánja bűneit, ezek a vétkek is megbocsáttatnak (Ezékiel 16,45).

Természetesen nemcsak a férfi lehetett (akkor sem) a csábító, vagy megrontó. Arra is akad példa a Bibliában, hogy az asszony így édesgeti magához az ifjút: *„Paplanokkal megvettem nyoszolyámat, egyiptomi szövésű szőnyegekkel. Beillatoztam ágyamat mirhával, áloéssal és fahéjjal [...]. Mert nincs otthon a férjem, elment hosszú útra”* (Példabeszédek 7,16–19). A házasságtörő asszony *„...férje helyett idegeneket fogad el. Minden rimának bért adnak, te pedig magad adtad ajándékokat minden szeretődnek, így megvásárolád őket, hogy bemenjenek hozzád mindenfelől paráznaságaidért* (Ezékiel 16,32–33). Nemcsak amolyan futó kapcsolatokról lehetett szó, hanem gyakran gyermek is származhatott a házasságtörő viszonyból: *„Az asszony aki a férjét elhagyja és idegen embertől állít örökös”* többféle bünt követ el Sirák fia szerint. Vét Isten törvénye ellen, saját férje ellen és még bujálkodás bűnébe is esik (Sirák 23,22–27). Krisztus a kortársait *„... parázna és bűnös nemzetségnek”* nevezte (Márk 8,38). Ennek ellenére megbocsátott a házasságtörő asszonynak. *„Az irástudók és a farizeusok pedig egy asszonyt vivének hozzá, akit házasságtörésen kaptak vala, és közére állítván azt, mondának néki: Mester, ez az asszony tetten kapott mind házasságtörő. A törvényben pedig megparancsolta nekünk Mózes, hogy az ilyenek köveztessenek meg: te azért mit mondasz?”* Jézus pedig így felelt nekik: *„Aki közületek nem bűnös az vesse rá először a követ [...] Én sem kárhoztalak [fordult az asszonyhoz], eredj el és többé ne vétkezzél”* (János 8,3–11). A házasságtöréssel szembeni megbocsátó magatartás máshol is fellelhető az Újszövetségben: *„Mert a férjes asszony, míg él a férj, ehhez van kötve törvény szerint, de ha meghal a férj, felszabadul az asszony a férj törvénye alól. Azért tehát az ő férjének életében paráznának mondatik, ha más férfihoz megy, ha azonban meghal a férje, szabaddá lesz a törvénytől, nem lesz parázna, ha más férfihoz megy”* (Rómaiakhoz írott levél 7,2–3). Pál apostol szerint már csak *„paráznának mondatik”* a házasságban élő nő, ha külső kapcsolatokat is fenntart, szó sines sem halálra kövezésről, sem egyéb büntetésről. Amennyiben az asszony megözvegyült, maga választhatta meg újabb partnerét. Jézus, amikor elbeszélgetett azzal a samáriai asszonnyal, aki vizet adott neki, így vélekedett: *„Jól monád, hogy nincs férjem. Mert öt férjed volt, és a mostani nem férjed, ezt igazán mondtad”* (János 4,17–18). Krisztus nem ítéli el, nem mondja bűnnek a tartós együttélést, az élettársi viszonyt, csupán nem tekinti törvényes házasságnak. Sokkal szigorúbban ítél Máté: *„... valaki asszonyra tekint gonosz kívánságnak okáért, immár paráználkodott az ő szívében”* (Máté 5,28). Azon is megbotránkozott az evangélista, hogy Heródes király a testvérének feleségével élt vadházasságban (Máté

14,3–4).

A bibliai időkben a lányok 12–13 évesen már felnőttnek számítottak, ettől kezdve élhettek és egy részük élt is szexuális életet. A fiúknál ilyen korhatár nem volt, de valószínűleg azok is közvetlenül a pubertás után kezdtek és nem ment ritkaság számba, hogy a 15 éves gyermekember már utódot nemzett.

A fiúgyermeket nyolc napos korukban körülmetélték, azaz levágták himvesszőjük előbőrét. Nemcsak a zsidó újszülötteken, hanem a pénzen vett rabszolgaikon is elvégezték ezt a beavatkozást. (1Mózes 17,10–14). Egyébként a körülmetélés az egyetlen műtéti beavatkozás, amelyről szó esik a Szentírásban. A Biblia szerint a circumcisio az Isten és a kiválasztott nép közötti szövetség jele. Valószínűleg az egyiptomiaktól vették át a körülmetélés szokását, ahol már Kr. e. 2000 évvel is gyakorolták. A körülmetélés azonban nemcsak rituális jellegű művelet. A fityma és a himvessző vége egy kis tasakot képez, amelyben könnyen felgyülemlik a váladék. A forró éghajlatú vidéken, ahol hiányosak a tisztálkodási lehetőségek is, könnyen befertőződik, gyulladásba kerül a fityma. Ez nemcsak igen fájdalmas kór, hanem olykor halálos kimenetelű is lehet, máskor pedig életre szólóan megnyomoríthatja a beteget. Mindezt a sok bajt, kellemetlenséget előzi meg a körülmetélés, amivel megszüntetik a fityma-tasakot, ezáltal nem jöhet létre a fityma gyulladása sem.

Bölcs megelőző intézkedés a fiúgyermek korai circumcisioja. A huszadik század közepe táján röppent fel a hír, hogy jóval ritkább a méhnyakrák azoknál a nőknél, akik körülmetélt férfiakkal élnek. Ebből aztán elindult a lavina, és elsősorban az Egyesült Államokban lett divattá, hogy a fiú újszülötteket – vallási hovatartozásra való tekintet nélkül – körülmetélik. A divat már ott is kialvóban van, de az ötvenes – hatvanas években született fiúk 70–80%-át még körülmetélték. Időközben többen vitatni kezdték azt is, hogy valóban kevesebb-e a méhnyakrák a körülmetélt férfiakkal élő hölgyek körében? A vélemények ellentéte azóta sem szűnt meg, bár egyik tábor sem tudta cáfolatlanul bizonyítani igazát. Bizonyos, hogy Mózes nem tudott a circumcisio és a méhnyakrák ilyenfajta kapcsolatáról, az azonban több mint valószínű, hogy a fitymagyulladás megelőző hatást ismerte. A zsidóktól az arabok is átvették a körülmetélést, az iszlám vallásúakon azonban nem csecsemő korban, hanem tizenharmadik életévük körül végzik el a beavatkozást annak emlékére, hogy a Biblia szerint Ábrahám is ilyen korában circumcindálta az arabok ősatyjának tartott gyermekét, Ismáelt (1Mózes 17,23–25). A zsidóság ősidőktől fogva mind a mai napig kitarat a circumcisio mellett. A kereszténység kialakulásakor azonban komoly akadályt jelentett és a nem zsidó lakosságot visszatartotta az új hit felvételétől a körülmetélés. Pál apostolnak a Rómaiakhoz írott levelében még ez olvasható: *„...micsoda haszna van a körülmetéléseknek? Minden tekintetben sok”*

(3,1–2). A későbbiekben az álláspont módosult, az apostolok rájöttek, hogy nem lehet a zsidó szokást rákényszeríteni más, attól idegenkedő népekre. Ezért később azt írta Pál: „*A körülmetélés semmi, a körülmetéletlenség is semmi...*” (1Korintus 7,19). A keresztény vallások nem vették át a circumcisio szokását, azt azonban tudnunk kell, hogy Mózesnek ez a rendelkezése is fontos, megelőző egészségügyi tevékenységet jelent.

A szexuális élet kezdete mindkét nemnél a petting lehetett. Az Énekek énekei között több helyen olvasható a csók, ölelés, emlők simogatása. (Énekek éneke 1,2. továbbá 2,6 – 4,11 – 7,7–9 – 8,3). Ezékiel nyiltabban beszél erről: „*És paráználkodának Egyiptomban, ifjúságukban paráználkodtak, ott szorongatták emlőjüket, ott nyomogatták szűzi keblöket*” (23,3), majd: „*... mikor ők, az egyiptomiak nyomogatták kebledet, hogy szorongassák ifjúságod emlőit*” (23,21). Az idegen férfi nemi szervének megérintését – ha az kiderült, – a nő vétkes kezének levágásával büntették a mózesi rendelkezések (5Mózes 25,11–12). Arról azonban nincs szó, hogy a partner (házastárs) nemi szervének manipulálása gyakorlat volt-e vagy az is tilalmazott? A női nemi szerv férfi által történő simogatásáról nincsen direkt adat, de több nyelven olvasható, hogy „*felfedi szemérmét*”. bizonyára nemcsak a látvány kedvéért. A Biblia sok helyen tiltja, hogy a közösülők egymás nemi szervét lássák, hogy az aktus közben mezítelenek legyenek (Ezékiel 16,8 és 37, 3Mózes 20,17). Az egyik apokrif írás, Ruben végrendelete azt írja: „*Ha nem pillantottam volna meg az árnyékban fürdő Bilhát, nem követtem volna el súlyos törvényszegést. Gondolataim megragadták az asszonyi mezítelenséget, nem hagytam aludni, míg nem elkövettem az utálatosságot* (t. i. apja ágyasával közösült Rúben). *Bilha pedig részeg volt, ott hevert az ágyán fedetlenül, meglátván őt mezítelenül, bementem hozzá...*”. Közösüléskor a nő feküdt alul, szétvetett lábakkal (Ezékiel 16,25), de valószínűleg más testhelyzetekben is szeretkeztek (Tannahill).

Sem az Ószövetség, sem az Újszövetség könyvei nem írják elő a kötelező, illetve megengedett közösülési gyakoriságot. A férfiak leggyakoribb szexuális zavaráról az idő előtti magömlésről is szó esik, s ezt a jelenséget betegségnek gondolták. Mózes úgy rendelkezett, hogy ilyen esetekben egy napi önmegtartóztatás után, mind a férfi, mind a nő mossa meg nemi szerveit, s csak ezt követően folytathatják a házasságot (3Mózes 15,16–18).

Az ősidőkben természetes volt a közeli rokonok, olykor féltestvérek házassága. A pusztai vándorlás majd a letelepülés és államalapítás után azonban igyekeztek visszaszorítani ezt a gyakorlatot. „*Ne cselekedjeteztek úgy a mint Egyiptom földjén cselekszenek, a hol laktatok, úgy se cselekedjeteztek, a mint Kánaán földjén cselekszenek, a hová beviszlek titeket, se azoknak rendtartásai szerint ne járjatok [...]. Senki se közelgessen*

vér szerint való rokonához, hogy felfedje annak szemérmét” (3Mózes 18,–6). Nem elvi rendelkezésről van itt szó. Ábrahám féltestvérét vette feleségül, és amikor félt az idegen király önkényeskedésétől, elküldte Sárát annak háremébe, mondván hogy húga az. Az asszony nem tiltakozott saját kikölcsonöztetése ellen, noha az ismételt megtörtént. Úgy tűnik, maga Ábrahám sem vette komolyan erkölestelen, házasságtörő cselekedetét. Abimélek király csak később jött rá, hogy idegen ember feleségével él együtt, ezért juhokat, ökröket, szolgákat, valamint ezer ezüstpénzt ad Ábrahámnak „*a szemek befedezésére*”, azaz váltságdíjként (1Mózes 20,2–16).

Ábrahám rokona, Lót, Szodomában lakott, s mivel igaz embernek bizonyult, megmenekült a bűnös város pusztulásakor. A pusztaságban egy barlangban talált menedéket lányaival együtt. Ezek a lányok – akikről korábban azt olvashattuk, hogy férfit még nem ismertek – azt hitték, hogy Szodoma és Gomorra pusztulásával együtt kipusztult minden férfi a földről. Ezért „*... monda a nagyobbik a kisebbiknek, a mi atyánk megvénhedett és nincsen a földön férfi, a ki hozzánk bejöhethetne az egész föld szokása szerint. Jer, adjunk bort inni a mi atyánknak és háljunk övele, és támasszunk magot a mi atyánktól. Adának ezért bort inni az atyjoknak azon éjszaka, és beméne a nagyobbik és hála az ő atyjával, ez pedig semmit sem tud annak lefekvéséről és fölkeléséről*”. Másnap a kisebb leány is leitatta apját és vele hált. Az elbeszélés szerint mindketten teherbe estek és fiút szültek (1Mózes 19,30–38).

Az incesztus, a közeli vérokönök nemi kapcsolata a szigorú tiltások ellenére sem szűnt meg. Mózes elátkozta azt – mint a későbbiekből kiderül, eredménytelenül –, aki atyjának feleségével, leánytestvérével, más közeli rokonával közösül (5Mózes 27,20–23).

Évszázadokkal a letelepülés és államalapítás után Dávid király egyik fia Amnon, szemet vetett féltestvérére, Támárra. Hiába mondta Támár, hogy „*Ne, bátyám, engem meg ne ronts, mert nem szoktak így cselekedni Izraelben [...]. Azért kérlek szólj a királynak, mert nem fog megtagadni engem iőled*”. Ez utóbbi mondatból az is kiderül, hogy az uralkodó felmentést adhatott a testvérházasság tilalma alól. Amnon, nem várt királyi engedélyre, hanem megerőszkolta hűgát, majd tetézve a gyalázatot, egyszerűen kidobta a lányt (2Sámuel 13,1–19). Dávid másik fia, Absolon pedig apja ágyasaival folytatott nemi viszonyt „*... egész Izrael szeme láttára*”. Sokkal későbbi híradás, Flaviusnál olvashatjuk, hogy József, a gazdag adóbérlő unokahűgát előbb szeretőjévé tette (s ebben kezére játszott a lány apja, József bátyja), később aztán feleségül vette. Úgy magyarázta tettét, hogy kisebb bűn az incesztus, a rokonok közötti szexuális kapcsolat és házasság, mint idegen asszony bevittele a családba (Flavius: A zsidók története XII. könyv). Ugyancsak Flaviustól értesülünk arról, hogy az egyik párthus királynak viszonya volt sa-

ját édesanyjával (A zsidó háború XVII könyv). Nemcsak Jákob fia, Rúben és Absolon folytatott nemi viszonyt apja ágyasával, hanem jóval később hasonlóról ír Pál apostol is, nem is egy esetről, hanem egyre terjedő szokásról: „Általában hallatszik köztetek paráznaság, még olyan paráznaság is, amilyen a pogányok között sem említetik...” (1Korinthus 5,1). Júda pedig – igaz tudtán kívül – menyével Thámárral nemzett ikreket (1Mózes 38,13–26).

Nem volt ismeretlen a homoszexualitás sem az ókori Izraelben. Legkoraiabb nyomai Mózes könyveiben található: Sodoma lakói megtudták, hogy két idegen férfi érkezett Lóthoz vendégségbe. A ház előtt egybegyültek és követelték a vendégek kiadását Lóttól: „Hozd ki azokat, hadd ismerjük meg őket [...]. És kiméne Lót ő hozzájuk. [...] Es monda: Kérlek atyámfiain, ne cselekedjétek gonoszságot. Imé van nekem két leányom, a kik még nem ismertek férfiakat, kihozom azokat hozzátok és cselekedjétek velök amint néktek tetszik”. A szodamaiaknak nem kellett a szűz leányok, csak a férfiakat követelték, azokat akarták „megismerni” (1Mózes 19,4–11).

Mózes igyekezett visszaszorítani a férfi homoszexualitást: „Férfiúval ne hálj úgy amint asszomnyal hálnak, utálatosság az” (3Mózes 20,13). A férfiak homoszexuális igényeinek kielégítésére szolgáltak az „ebpapak”, a férfi prostituáltak (részletesebben a Prostitúció és nemi betegségek c. részben írok erről), s az ilyen személyekkel folytatott homoszexuális cselekmény nem számított bűnnek. Ezzel szemben, ha nem férfi prostituálttal történt az aktus „...ha valaki férfival hál úgy mint asszomnyal hálnak, [...] mindketten halállal lakoljanak” (3Mózes 20,13).

Nem sok foganatja lehetett a szigorú megtorlásnak, mert Habakuk korában éppúgy gyakori volt a homoszexualitás, mint a korai keresztény időkben. Pál több helyen emelt szót a férfi homoszexualitás ellen: „...a férfiak is elhagyták az asszomnyéppel való természetesélést, egymásra gerjedtek bujaságukban, férfiak, férfiakkal förtelmeskedvén” (Rómaiak 1,27). Máshol így dorgál: „Ne tévelyegjétek, se paráznák, se bálványimádók, se házasságtörők, se pulyák, se férfiszexplósiók” ne legyetek (1Korinthus 6,9). Azt is állítja, hogy a törvény a „...paráznákért, férfifertőztetőkért, emberrablókért” stb. van (1Timótheus 1,10). Nyíltan, keményen fogalmaz: a homoszexualitást éppen olyan bűnnek tekintti, mint az emberrablást. Valószínűleg a hellenisztikus időkben vált kiterjedté, majdnem általánossá az egyneműek szerelme Izrael földjén. Tudjuk, hogy a régi görögök között mennyire gyakori volt mindkét nem körében, ők nem tartották bűnnek, hanem természetes kapcsolatnak, s a görög kultúrával együtt a homoszexualitás is elterjedt szerte a Meiterrániumban.

A női homoszexualitásról szinte szó sem esik az Ószövetségben, mindössze egy helyen található utalás: „Imé itt van hajadon lányom és az ő ágyasa...” (Bírák

19,24). Abban az időben is, más korokban is, kevésbé került nyilvánosságra, jobban titkolható volt a leszbikusság. Pál apostol megdöbbenve írja a tértítő útjain, a rómaiak és görögök között tapasztaltakról: „Annak okáért adta őket az Isten tisztátalan indulatokra, mert az ő asszomnyépeik is elváltoztatták a természet folyását természetellenesre...” (Rómaiak 1,26). Az egyik apokrif írásban, a Kr. u. második évszázadban keletkezett Péter-apokalipszis töredékekben az olvashatjuk, hogy a pokolban külön helyen bűnhődnek „... azok a férfiak, akik saját testüket beszemmyezték, asszomnyó módra viselkedtek, az asszomnyok pedig akik együtt voltak, egymással háltak, mint asszomny a férfival”.

A pásztornépek között ősidőktől fogva, napjainkig szokásban van az állatokkal folytatott szexuális kapcsolat. A férfiak nyájaik mellett, hetekig-hónapokig nem érintkezhetnek nőikkel, az otthon hagyott asszomnyok pedig férfi nélkül maradtak. Nem csoda hát, ha jó néhányan az állatokhoz folyamodtak. A kecske, teve, szamar, szarvasmarha voltak a leggyakoribb alanyai az ilyen kapcsolatoknak. Sokan lehettek, mert Mózes ez ellen is rendeletet alkot: „És semmiféle barommal ne közösülj, hogy azzal magadat megfertőztessed, és asszomny se álljon meg a barom előtt, hogy meghágja őt, fertelmesség az. [...] Egyikkel se fertőztessétek magatokat ezek közül, mert mindezekkel ama pogányok fertőztették meg magokat, kiket én kiűzök ti előletek”. „Ha pedig valaki barommal közösül, halállal lakoljon és a barmot is öljétek meg. Ha valamely asszomny akár mely baromhoz járul, hogy az meghágja őt, öld meg mind az asszomnyt, mind a barmot” (3Mózes 18,23–24 és 20,15–16). Később még egy átkot mond arra, aki ilyesmire vetemedik „Átkozott a ki közösül valamely barommal” (5Mózes 27,21).

Nem lehetett ismeretlen az önkielégítés sem az ókorban. Igaz, a férfiakra vonatkozó adat ninesen a Bibliában, a nők önkielégítéséről viszont többször is olvashatunk. Főként Ezékiel ír erről: „És vevéd a te ékességidet az én aranyomból és ezüstömből [...] és csináltál magadnak férfiú képeket, és azokkal paráználkodtál” (Ezékiel 16,17). Más helyen azt tudjuk meg, hogy ember alakú, valószínűleg fallikus bálvánnyal masturbáltak a nők: „Mert házasságot törtek [...] és bálványaikkal törtek házasságot” (Ezékiel 23,20 és 37).

FELHASZNÁLT ÉS AJÁNLOTT IRODALOM

1. Epstein, M.: Sex laws and customs in Judaism. Bloch Publ., New York, 1948. – 2. Flavius, J.: A zsidók története. Gondolat Kiadó, Budapest, 1966. – 3. Flavius, J.: A zsidó háború. Gondolat Kiadó, Budapest, 1964. – 4. Graves R., Patai R.: Héber mítoszok. Gondolat Kiadó, Budapest, 1969. – 5. Himes, N. E.: Medical history of contraception. St. Martin Press, New York, 1973. – 6. Kinsey, A. C., Pomeroy, W. B., Martin, C. E., Gebhard, P.H.: Sexual behavior in the human female. Saunders, Philadelphia-London, 1953. – 7. Kolta K. S.: A megfiatalodás lehetőségei az óegyiptomi or-

- vostudomány szerint. Orv. Hetil. 129, 1333–1334 (1988). – 8. *Rothschild, B. M., Martin, L. D.*: Paleopathology. Disease in the fossil record. CRC. Press, Ann-Arbor-London-Tokyo, 1993. – 9. *Seibert I.*: A nő az ókori Keleten. Corvina Kiadó, Budapest, 1975. – 10. *Tamahill, R.*: Sex in histrov. Stein & Day, New York, 1982. – 11. *Ványó I.* (szerkesztő): Apokrifek. II. kiadás. Ókeresztény írók. Szent István Társulat kiadása, Budapest, 1988. – 12. *Wenig S.*: A nő az ókori Egyiptomban. Corvina Kiadó, Budapest, 1974. – 13. *Youssef, B.*: The history of the condom. J. Roy. Soc. Med. 86, 226–228 (1993). – 14. *Zinzerling, S.*: A nő a klasszikus ókorban. Corvina Kiadó, Budapest, 1975.
- L. Józsa: *Diseases and healing in the Bible. Part XIV. Sex and marriage*

A szerző címe: Prof. dr. Józsa László, Csermely, Táncsics u. 9. – 3648

Az EGIS Gyógyszergyár Rt. – Magyarország és a közép-európai térség egyik vezető gyógyszeripari vállalata – a farmakokinetikai kutatólaboratóriumába

BIOANALITIKÁBAN
és/vagy
FARMAKOKINETIKÁBAN
jártas
GYÓGYSZERÉSZ
vagy
VEGYÉSZMÉRNÖK
munkatársat keres.

Feladatok:

- farmakokinetikai és gyógyszermetabolizmus
- kutatás területén vizsgálati tervek és jelentések készítése a GLP/GCP követelményeknek megfelelően.
- bioanalitikai módszerek kidolgozása és validálása,
- humán és állatkísérletes vizsgálatok végzése.

Elvárások:

- gyógyszerész vagy vegyészmérnök végzettség.
- bioanalitikai területen szerzett műszeres analitikai gyakorlat.
- felhasználói szintű számítógépes ismeretek,
- középfokú angolnyelv-tudás,
- kreatív kutatási képesség, logikus gondolkodás,
- GLP/GCP területén szerzett jártasság előnyt jelent.

A sikeres pályázónak versenyképes jövedelmet, szakmai fejlődési lehetőséget, kiemelkedő szociális jutásokat és hosszútávú foglalkoztatást kínálunk.

Jelentkezni szakmai önéletrajz megküldésével Gábor Anita humánpolitikai munkatársnál, az alábbi címen lehet:

EGIS Gyógyszergyár Rt.,
személyzeti és oktatási osztály
1106 Budapest, Keresztúri út 30-38.
Fax: 260-7433, e-mail: hr2@egis.hu